

Jolanta Kondratowicz-Pozorska

Akademia Rolnicza w Szczecinie

**ANALIZA WIELKOŚCI OBROTU
TOWARAMI ROLNO-ŻYWNOŚCIOWYMI
PRZED WSTĄPIENIEM I PO WSTĄPIENIU POLSKI
DO UNII EUROPEJSKIEJ**

1. Wstęp

W latach 2004-2006, czyli zaraz po akcesji, polskie gospodarstwa rolne i zakłady przetwórcze będą podlegać wzmóżonej presji konkurencyjnej ze strony producentów z innych krajów Unii. Może ona spowodować wypchnięcie z rynku tych gospodarstw i zakładów, które nie zdążą w porę zaadaptować się do zmiany warunków gospodarowania. Jednocześnie będą one musiały ponieść dodatkowe koszty odpowiedniego dostosowania metod produkcji do wymogów *acquis*. W warunkach gdy większość polskich gospodarstw rolnych i zakładów przetwórczych jest w znacznej części niedoinwestowanych, wymagać to będzie szczególnie intensywnego ich wsparcia ze strony państwa i UE. Czy zdołamy utrzymać w eksporcie obecną tendencję do wzrostu? Czy pokonamy konkurencję? Artykuł jest próbą odpowiedzi na te pytania i syntetycznego opisu obrotu towarami rolno-spożywczymi (szczególnie eksportu) w latach 1999-2003. Na podstawie zebranego materiału przedstawiono zmiany w dynamice rozwoju badanego zjawiska oraz oszacowano tendencje eksportu polskich artykułów na najbliższe lata.

**2. Sytuacja polskiego handlu zagranicznego towarami
rolno-spożywczymi**

W 2003 r. Polska po raz pierwszy od 10 lat uzyskała nadwyżkę w handlu zagranicznym towarami rolno-spożywczymi. Wartość eksportu zwiększyła się o 37,6%, a importu o 12,2%. W rezultacie otrzymane saldo było dodatnie i zamknęło

się kwotą 506 mln dolarów. Spośród wszystkich grup towarowych, które decydują o rozmiarach handlu zagranicznego, obroty towarami rolno-spożywczymi były najważniejsze. Udział procentowy towarów rolno-spożywczych w obrotach handlu zagranicznego w kolejnych latach eksportu przedstawiał się następująco: 2000 – 8,4%, 2001 – 8,4%, 2002 – 8% i 2003 – 8,4% (szczegółowa analiza poszczególnych grup towarowych, przeprowadzona w dalszej części pracy, pozwoli na wskazanie, które towary zdecydowały o zmianach w wielkości eksportu). Tymczasem tendencje w polskim imporcie są odwrotne, tzn. 2000 – 6,5%, 2001 – 6,8%, 2002 – 6,5% i 2003 – 5,9% (por. tab. 1 i 2).

Tabela 1. Handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi w latach 2000-2003 według ugrupowań (w mln dol.)

Grupy	Eksport				Import				Saldo			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
Ogółem	2650	3030	3285	4519	3183	3406	3576	4013	-533	-376	-291	506
UE	1287	1456	1605	2309	1622	1790	1903	2090	-335	-334	-298	218
Kraje b.ZSRR	602	608	648	890	106	113	97	114	496	495	551	776
CEFTA	316	353	399	544	352	325	345	400	-37	28	54	144
EFTA	30	40	37	58	140	174	148	170	-110	-134	-111	-112
USA	107	116	150	170	74	81	99	92	34	35	51	79
Pozostałe	308	457	446	548	888	923	983	1148	-581	-466	-538	-600

Źródło: CIHZ.

Najwyższe saldo dodatnie występuje w obrocie z krajami byłego ZSRR. Eksportujemy tam towary rolno-spożywcze na coraz to większą sumę, tymczasem import nie przekracza 1/7 części eksportu. Mimo to ciągle jeszcze nie doceniana jest rola gospodarek tych państw w polskim handlu zagranicznym. Odwrotną sytuację odnotowujemy, analizując obroty z państwami należącymi do EFTA i pozostającymi poza wymienionymi organizacjami (np. Arabia Saudyjska, Brazylia, Argentyna). Polski eksport do krajów EFTA kierowany jest głównie do Norwegii (44%) i Szwajcarii (52%).

Tabela 2. Obroty towarami rolno-spożywczymi w latach 2000-2003 z UE-15 oraz krajami wchodzącymi do Unii (w mln dol.)

Wyszczególnienie	1995	2000	2002	2003
UE-25				
Eksport	1464,3	1663,5	2101,3	2959,2
Import	1646,8	1957,7	2222,3	2460,6
Saldo	-182,5	-294,1	-121,0	498,5
UE-15				
Eksport	1335,7	1286,9	1605,0	2308,7
Import	1403,6	1622,2	1902,9	2090,4
Saldo	-67,9	-335,3	-297,9	218,3
UE-9				
Eksport	128,6	376,6	496,3	650,4
Import	243,2	335,5	319,4	370,2
Saldo	-114,6	41,2	176,9	280,2

Źródło: dane IRWiR oraz *(Rolnictwo i gospodarka... 2004)*.

Głównym partnerem Polski w handlu artykułami rolno-spożywczymi z UE są od lat Niemcy, potem Holandia, Włochy, Hiszpania i Francja. Przy czym ujemne saldo w obrotach mamy ze wszystkimi wymienionymi czołowymi partnerami oprócz Niemiec i Wielkiej Brytanii. W 2003 r. korzystnie dla Polski kształtował się handel towarami rolno-spożywczymi nie tylko z 15 krajami UE, ale i z nowymi członkami Unii.

3. Dynamika eksportu poszczególnych grup towarowych

Polska eksportuje produkty pochodzenia zwierzęcego i roślinnego. Do pierwszej grupy zaliczamy zwierzęta żywe, mięso i podroby jadalne oraz produkty mleczarskie, jak sery, twarogi, masło, mleko i śmietana, a także przetwory z mięsa i jaja ptasie. Do surowców roślinnych należą zboża, nasiona oleiste, ziemniaki, owoce i warzywa, kwiaty. Obok surowców Polska eksportuje także przetwory pochodzenia roślinnego; ich eksport osiąga obecnie największą wartość spośród wszystkich grup produktów.

Tabela 3. Dynamika łańcuchowa eksportu poszczególnych grup towarowych (w %)

Grupy towarowe	2000/1999	2001/2000	2002/2001	2003/2002
Zwierzęta żywe	91,46	84,90	115,40	116,93
Mięso wołowe świeże, chłodzone lub mrożone		137,47	201,80	82,12
Mięso i jadalne podroby świeże, chłodzone lub mrożone (bez mięsa wołowego)	103,04	110,60	102,84	216,52
Mięso i podroby jadalne solone, suszone, wędzone	111,47	124,57	57,82	105,57
Mięso i podroby jadalne pozostałe	102,05	70,12	104,47	116,22
Mleko i śmietana	152,32	139,90	67,60	113,22
Masło	133,11	384,31	69,13	116,71
Ser i twaróg	111,88	150,07	101,52	141,87
Jaja świeże	108,00	142,69	257,40	391,47
Ryby świeże chłodzone, mrożone	101,33	96,53	92,92	116,68
Ryby suszone, solone, wędzone	112,83	96,50	92,82	214,18
Pszenica	1,44	44,46	32235,79	104,52
Zboże niemielone	60,56	92,78	101,48	99,70
Grysik i mąka pszenna	93,54	49,74	508,67	90,32
Grysik i mąka ze zbóż	55,07	84,76	102,94	105,99
Przetwory zbożowe i przetwory z mąki	124,28	120,33	127,21	148,24
Warzywa świeże, chłodzone i mrożone	99,23	130,17	112,36	149,25
Warzywa, korzenie i bulwy przetworzone	125,55	108,94	107,59	106,96
Owoce i orzechy świeże lub suszone	134,73	76,17	134,60	133,89
Owoce konserwowane i przetwory owocowe	104,14	84,65	126,79	119,65
Soki owocowe i warzywne	143,72	108,53	120,02	136,79
Cukier, melasa i miód	107,95	90,84	71,19	162,27
Wyroby cukiernicze	109,23	104,12	131,79	137,24
Kawa i jej pochodne	123,16	75,87	88,78	101,40
Kakao	114,37	178,37	80,46	213,95
Herbata	131,54	90,16	156,81	122,42
Przyprawy	94,40	87,82	120,80	102,75

Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników statystycznych i materiałów CIHZ.

Największą dynamiką zmian charakteryzuje się eksport następujących produktów: mięsa i jadalnych podrobów świeżych, chłodzonych lub mrożonych (bez mięsa wołowego), jaj świeżych, ryb świeżych chłodzonych, mrożonych, ryb suszonych, solonych, wędzonych, pszenicy, gryssiku i mąki ze zbóż, przetworów zbożowych i przetworów z mąki, warzyw świeżych, mrożonych i chłodzonych, soków, cukru, melasy i miodu, wyrobów cukierniczych.

Z prezentowanego materiału (tab. 3) wynika, że najwięcej pszenicy wyeksportowano z kraju w roku 2002. Zmiana ta jest dość znaczna, zważywszy, że w roku 2001 Polska wyeksportowała tego surowca na kwotę 784,6 tys. zł, a już w następnym roku na kwotę 252 922 tys. zł. Dane GUS utwierdzają nas w przekonaniu, że produkujemy coraz to lepsze towary rolno-spożywcze. Polskie artykuły z grup: zboża niemielone, gryssik i mąka pszenna oraz mięso i podroby jadalne, suszone, wędzone, odnotowały istotne spadki w wartości eksportowanego towaru, natomiast pozostałe grupy towarowe ugruntowują swoją pozycję na rynkach zagranicznych. Specjalnością polskiego eksportu w 2003 r. były przetwory roślinne (32,5%), przetwory zwierzęce (23,1%), surowce roślinne (11,2%), używki i napoje (7,1%), ryby i przetwory (6,6%) oraz zwierzęta żywe (3,8%). Pozostała część (15,7%) przypadła na inne grupy towarowe (wg danych IERiGŻ). Interesującą prawidłowością z punktu widzenia ekonomii jest to, że dominuje eksport przetworów (54,6%) nad eksportem surowców, por. (Poczta 2004). Oznacza to, że firmy przemysłu przetwórczego uważnie śledzą i analizują potrzeby odbiorców i szybko dostosowują się do popytu. Dodatkowo prawidłowość ta przynosi korzyści w postaci miejsc pracy dla ludności w kraju i jednocześnie umożliwia wynegocjowanie wyższej wartości za towar sprzedawany, który został wstępnie przerobiony, por. (Czyżewski, Ormowski, Zienkowski 2003).

4. Tendencje w polskim eksporcie towarów rolno-spożywczych

Obserwując zmiany w wartości polskiego eksportu w latach 1993-2003 (na podstawie danych GUS), odnotować można korzystną ogólną tendencję do wzrostu. Poszukiwanie postaci trendu pozwoliło na oszacowanie 11 trendów postaci wielomianowej, świadczących o znacznych wahaniami wartości eksportu w badanym okresie i jednocześnie będących obrazem burzliwych przemian w polityce Polski, które wpłynęły także na gospodarkę eksportową. Aż 8 spośród tych trendów wykazuje, że od roku 2002 zaczyna dominować trend wzrostowy i sytuacja na najbliższe lata powinna stabilizować się. Pozostałe postaci mają charakter potęgowy (6), wykładniczy (4) lub liniowy (3), ale zawsze mają charakter wzrostowy. Poszukiwanie postaci trendu badanego zjawiska pozwala na wysunięcie przypuszczeń dotyczących dalszego przebiegu rozwoju wybranej grupy eksportowej. W tabeli 4 zaprezentowano trendy najważniejszych polskich grup eksportowych towarów rolno-spożywczych.

Tabela 4. Trendy wybranych grup towarowych oraz kierunki i tempo zmian w ich eksporcie

Grupy towarowe	Postać trendu	Tempo i kierunek zmian eksportu
Zwierzęta żywe	$291449x^{0,313}$	szybki wzrost
Mięso wołowe świeże, chłodzone lub mrożone	$16753 e^{0,1337x}$	szybki wzrost
Mięso i jadalne podroby Świeże, chłodzone lub mrożone (bez mięsa wołowego)	$52447x^{1,3051}$	szybki wzrost
Mleko i śmietana	$251200x^{0,5004}$	umiarkowany wzrost
Ser i twaróg	$12802x^{1,4356}$	szybki wzrost
Jaja świeże	$7,5587x^6 - 209,93x^5 + 2301,4x^4 - 12549x^3 + 34926x^2 - 43823x + 20619$	szybki wzrost
Pszenica	$-187,6x^6 + 5921,2x^5 - 71527x^4 + 414543x^3 - 1E+06x^2 + 1E+06x - 590573$	tendencja stała
Zboże niemieleno	$8,7502x^6 - 350,26x^5 + 5586,2x^4 - 45035x^3 + 191045x^2 - 396179x + 312734$	tendencja stała
Warzywa świeże, chłodzone i mrożone	$230196 e^{0,1427x}$	szybki wzrost
Owoce konserwowane i przetwory owocowe	$94881x + 143364$	szybki wzrost
Soki owocowe i warzywne	$135724 e^{0,1667x}$	szybki wzrost
Wyroby cukiernicze	$-33,795x^6 + 1199,2x^5 - 15456x^4 + 86898x^3 - 203137x^2 + 206641x - 51505$	umiarkowany wzrost

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych za lata 1993-2003.

5. Wnioski

Z badań wielkości eksportu rolno-spożywczego Polski wynika, że sytuacja w analizowanym okresie miała trzy charakterystyczne stadia: (1) wysoki spadek wielkości eksportu do roku 1994, (2) okres niepokoju i poszukiwań w latach 1995-2001, (3) odbudowa i powolny wzrost polskiego eksportu od 2001 r. do czasów obecnych.

Po akcesji nie powinno być wyraźnego załamania wielkości eksportu, ponieważ Polska, aby być liczącym się partnerem na rynkach zachodnich, już od połowy lat 90. dostosowywała się do wymogów ujednoczonego rynku. Eksporterzy polscy nie zostali zaskoczeni zmianami warunków wywozu towarów za granicę, a wręcz przeciwnie, szybko i sprawnie dostosowywali swoje firmy do nowych wymogów przewidzianych w przepisach UE (*Polskie rolnictwo...* 2003). Uwzględniając zmiany gospodarcze w naszym kraju oraz trudności związane z przystosowywaniem się do wymogów UE, ogólnie można ocenić, że sytuacja w polskim eksporcie ma korzystne perspektywy rozwoju.

Literatura

- Czyżewski A.B., Ormowski W., Zienkowski L., *Makroekonomiczne koszty i korzyści członkostwa Polski w Unii Europejskiej: analiza i ocena*, [w:] *Korzyści i koszty członkostwa Polski w Unii Europejskiej*. Centrum Europejskie Watolin, Warszawa 2003.
- Poczta W., *Wpływ integracji z UE na położenie ekonomiczne rolnictwa polskiego w pierwszych latach po akcesji*, [w:] *Więś i Rolnictwo* nr 2, PAN, IRWiR, Warszawa 2004.
- Polskie rolnictwo w Unii Europejskiej*. Biuletyn Informacyjny Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, ARiMR, 1-2/ 2003.
- Rolnictwo i Gospodarka Żywnościowa w Polsce*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2004.

THE ANALYSIS OF TURNOVER SIZE OF RURAL-FOOD PRODUCTS BEFORE AND AFTER THE ACCESSION OF POLAND TO THE EUROPEAN UNION

Summary

The paper presents the answers to the following questions:

1. Can we hold the current growth trend in Polish export.
2. Can we defeat the competitors.
3. What changes will we have after the accession.

The author has also made a large analysis of empirical material related to export of rural-food products in 1993-2003. Changes of dynamic growth of researched occurrence are presented based on the research results. Prognosis of probable directions of change in dimension of Polish products export in the nearest years is discussed in details.